İZMİR'İN İŞGALİ OLAYI VE YUNANLILARIN XVII. KOLORDU MENSUPLARINA YÖNELİK GASP VE YAĞMALAMA HAREKETİ

Dr. Zekeriya TÜRKMEN*

Giriş

15 Mayıs 1919 tarihinde başlayan, 9 Eylül 1922 tarihinde son bulan ve Batı Anadolu'yu yangın yeri, harabe ve kan gölü haline getiren Yunanlıların Türklere yönelik katl ve yağmalama olaylarının üzerinden üç çeyrek asırdan uzun bir zaman geçmiştir. Oldukça uzun sayılabilecek bu süre zarfında Yunan mezalimine dair hatıralar hafızalarımızdan silinmemiştir. Özellikle Batı Anadolu'nun en ücra bir köyüne dahi gidilse, bu dönemle ilgili mutlaka bir kaç cümle hafızamızın zorlanmasına ve o sıkıntı dolu yıllarının hatırlanmasına neden olabilir.

1855-1857 Yılları arasında Fransa'nın Atina büyükelçisi La Gorce, *"Les Grecs a Toutes Les Epoques"* adıyla yazmış olduğu ve dilimize *"Çağlar Boyu Yunanlılar"* adıyla çevirilen eserde Yunanlıları şu şekilde tasvir eder: *"Bir millet düşünün; şahsî veya içtimaî , neyi var neyi yoksa, baştanbaşa haydutluk ve korsanlık eseri olan;...kaba kuvvetin en üstün değer sayıldığı bir millet; bir millet ki, medeniyetin doruğunda iken ancak nüfusunun kırkta biri hür; saygı gören kişiler, küçük düşkünler ile kaşarlanmış fahişeler; içte ahlâksızlık almış yürümüş, savaşlar dahilî ayaklanmalar almış yürümüş; dışta tek amacı yağma, nasıl olursa olsun: Ama istilâ yoluyla, ama ücretli askerle; komşularıyla sürekli mücadele halinde olan bir millet. Yüceltmediği rezillik kalmayan bu millet özellikle üç kötülüğü doruğuna çıkarmış: Kendini beğenmişlik, yalancılık ve lüks. Bunları öyle iyi kullanmayı, sergilemeyi bilmiş ki, sayesinde iki bin yıl süreyle tarihin ön plânında kalmış. Bu millet, Yunan milleti."*[1]

Avrupa kamuoyunun daima haşarı çocuğu durumunda olan Yunanlılar; Avrupa'nın Rönesans sonrası kurduğu yeni medeniyetine Roma ile bir-

---

* Genelkurmay ATASE Başkanlığı, Atatürk Araştırma ve Eğitim Merkezi Genel Sekreter Vekili

[1] La Gorce, *Çağlar Boyu Yunanlılar,* (Çev. Doğu Araştırma Grubu), İstanbul 1986, s. 13.

likte önderlik etmiştir. Bundan dolayıdır ki, Batılı Devletler tarafından her türlü faaliyetinde maddî ve manevî bakımlardan desteklenmiştir.[2] Batılılar, şefkatini çocuklarının en haylazına hasreden çılgın bir anne gibi, Yunanlılara karşı yumuşak davranmış; siyasî, askerî ve ekonomik alanlarda onları daima desteklemişlerdir. Öte yandan XIV. asırdan başlayarak yakın dönemlere kadar Avrupalı aydınlar Yunan mitolojileri, felsefeleri ve sanatları labirenti içinde dolaşıp durmuşlardır.[3] İşte bu tarihi arka plandan dolayı Avrupa kamuoyunun her zaman sempatisini kazanmış olan Yunanistan, fırsatları çok iyi değerlendirerek sınırlarını hep Türkiye aleyhine genişletmeyi başarmıştır.

Yunan İşgalini Hazırlayan Gelişmeler

30 Ekim 1918 tarihinde Osmanlı Devleti'ne bir oldu bitti neticesi dikte ettirilen Mondros Mütarekenâmesi, devletin bir nevi ölüm fermanı niteliğinde olup, altı asırlık mevcudiyetine son veren en ağır hükümleri içeriyordu.[4] Mütareke hükümlerine dayanarak hareket eden İtilâf Devletleri 1 Kasım 1918 tarihinden itibaren Musul, İskenderun, İstanbul ve Çanakkale Boğazları ile memleketin çeşitli yerlerine, mütarekenâmenin yedinci maddesine göre -ki, İtilâf Devletleri güvenliklerini tehdit eden bir problemle karşılaştıkları takdirde istedikleri yerleri işgal edebilecektir görüşünden hareketle- asker çıkardılar. Avrupa'nın Büyük Devletleri'nin[5] görünüşte asayişi korumak için yaptığı işgaller, gerçekte bir ilhakın bütün özelliklerini taşıyordu.

İtilâf Devletleri, 12 Ocak 1919 tarihinde toplanan Paris Barış Konferansı'nda, Batı Anadolu'nun Yunanistan'a verilmesini kararlaştırmışlardı. İtilâf Devletleri'ni bu karara iten gelişmeleri Birinci Dünya Harbi başlarına kadar götürmek mümkündür. Birinci Dünya Harbi başlarında tarafsızlığını ilân eden Yunanlıları kendi yanlarına çekebilmek için, Dışişleri Bakanları Edward Grey'i görevlendirmişlerdi. İngilizler, Yunanlıların kendilerine 1821

---

[2] Başta Rusya olmak üzere İngiltere, Fransa, İtalya, Almanya gibi Avrupa devletleri kuruluşundan itibaren hep Yunanistan'ın yanında yer almışlardır.

[3] Hatta XX. yüzyıl medeniyeti, iğneden ipliğe, uzay aracından fen ve sosyal bilimlerdeki yeni teori ve kavramlara kadar her şeye eski Yunan medeniyetinden bir isim bularak bu jestini devam ettirmektedir.

[4] Mondros Mütarekesi hakkında geniş bilgi için bk. Gn.Kur. ATASE Başkanlığı, *Türk İstiklal Harbi, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı,* c.I, Ankara 1992.

[5] O zamanki ifade ile bu devletlere Türkler tarafından verilen genel isim Düvel-i Muazzama idi.

yılından beri hedef olarak belirledikleri **"Megali İdea"**[6] (Büyük Yunanistan fikri) doğrultusunda bir takım vaatlerde bulunmuşlardı. İngiliz hükûmeti 15 Ocak 1919'da Yunan hükûmetine gönderdiği notada, Yunanlılar'a İzmir ve Batı Anadolu taraflarının verilebileceğini belirtmişti.[7] İngiltere'nin çıkarları gereği bu sırada aşırı derecede Yunan taraftarı ve Venizelos hayranı olarak görünen İngiliz Başbakanı Lloyd George, Balkanlar ve Anadolu'ya hakim olan güçlü bir Yunanistan'ın Akdeniz'de İngiliz ticaret ve sömürge yollarının bekçiliğini yapacağına inanıyordu.[8] Nitekim Yunanlılar'ı, Osmanlı Devleti'nin mirasçısı olarak gören L.George, o sırada dünya silâh ticaretini elinde tutan Yunan asıllı armatör Basil Zaharof'la da yakın ilişkide bulunuyordu. Öte yandan Venizelos, Paris Barış görüşmelerinden bir kaç ay evvel, L.George'a gönderdiği mektupta; *"Küçük Asya'nın Yunan olan Batı kısmının kendilerine verilmesini"* istemekte idi. Zaten bu sırada Yunan basını da, kendilerini Bizans'ın vârisi olduklarını ileri sürerek; *"...Biricik çözüm yolu, Yunanistan'ın İstanbul'a kadar uzanmasıdır... İstanbul Yunan'ın idi ve bir gün gene Yunan olacaktır"* şeklinde yazılar yayınlamakta idi. Barış konferansında L.George ve Venizelos'un hazırladıkları formüle göre, Batı Anadolu'da halkın çoğunluğu nüfus itibariyle Türk olmakla beraber, onların görüşüne göre Türk-Yunan karışımı idi. L.George, İngiltere'de daha önce başbakanlık yapmış olan ve Doğu Sorunu'nu İngiltere çıkarları doğrultusunda çözmek isteyen Gladston'un, Türkiye hakkındaki menfî fikirlerini miras aldığından ve Ortadoğu Hristiyanlığını himayesi altına alarak bölgede büyük bir güç olma heyecanına sahip olduğundan Yunanlılar'ı bu sırada her bakımdan desteklemekte idi.[9]

İzmir'in İşgali ve Yankıları

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra, İtilaf devletleri donanması İzmir limanına geldi. İtilaf devletleri donanması yerli Rumlar tarafından sevinç gösterileri ile karşılandı. Bu sırada İzmir'de faaliyet gösteren Yunanlıların işbirlikçi cemiyetleri tarafından Rumların taşkınlıkları günden güne artmaya başladı. Rumların güttükleri asıl amaç, Türklerin sabrını taşı-

---

[6] Megali İdea, Yunanca'da "büyük fikir", "büyük ülkü" anlamındadır. Bu deyim bizdeki bir çok araştırmada "megalo idea" şeklinde ve yanlış olarak kullanılmaktadır; çünkü Yunanca dilbilgisi kurallarına göre megali şeklinde okunmaktadır.

[7] Osman Olcay, *Sevres Anlaşmasına Doğru*, Ankara 1981, s. XXXII-XXXIV.

[8] Dimitri Kitsikis, *Yunan Propagandası*, (Çev. Hakkı Devrim), İstanbul 1974, s. 14-21.

[9] Arnold J. Toynbee, *The Western Question In Greece and Turkey- A Study In The Contact of Civilization*, New York 1970 (repr. of second edition November 1922), s. 73-76.

rıp karışıklıklara sebebiyet vermek, ardından bölgede güven sağlanamıyor diye Batı Anadolu'nun Yunanistan'a verilmesini sağlamaktı. Nitekim o günlerde Türklerin, Rumlara karşı bir soykırım hareketine girişecekleri propagandası yapılarak dünya kamuoyunun dikkatleri çekilmek isteniyordu.[10]

Paris Barış Konferansında Venizelos, Yunan isteklerini sıralarken Trakya, Batı Anadolu, Adalar (Ege) Denizi ve Doğu Karadeniz (Yunanlılar'ın Pontus dedikleri) bölgelerinde Rumların yoğun olduğunu ifade ederek buralarının kendilerine verilmesini istemekte idi. Yunanlıları destekleyen L.George'a nazaran İngiliz devlet adamlarından Lord Curzon bu istekler karşısında şaşkınlığını gizleyemediği gibi, 18 Nisan 1919 tarihli muhtırasında bu istekleri gülünç bulduğunu şu ifadelerle açıklıyordu: *"...Selânik kapılarına beş mil mesafede asayişi sağlayamayan Yunanistan'ın Batı Anadolu'da barış ve güvenlik sağlamakla görevlendirilmesini anlayamıyorum!".*[11] Öte yandan büyük devletler tarafından daha önce İtalyanlara verilmek istenen Batı Anadolu bölgesi sonuçta -Roma'nın mirasçısı olarak görülen güçlü İtalya'ya verilmektense- İngiltere'nin kolaylıkla istediklerini yaptırabileceği Yunanistan'a verilmesi daha münasip bulundu.

İngiltere'nin propaganda ve girişimleri sonunda, üç büyükler (İngiltere, Fransa ve Amerika), İzmir'in Yunanistan'a verilmesini kararlaştırdılar. 14 Mayıs 1919 tarihinde Üç Büyükler işgal olayının Amiral Galthorpe tarafından yürütülmesi konusunda birleştiler. Buna göre Yunan birlikleri 14 Mayıs'tan evvel İzmir körfezine girmeyecek; Türkler de bu durumdan 12 saat evvel haberdar edilecekti.[12] İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesinin gerekçesi ise şöyle açıklanıyordu: *"Türklerin Rumlara karşı yaptıkları zulümler(!),İtalya'nın İzmir'i işgal etmek istemeleri".* Birinci gerekçe açıkça görüldüğü üzere uydurma olup, bu görüş Lloyd George tarafından ortaya atılmış ve Avrupa kamuoyuna da yayılmıştı. İkinci gerekçede ise Türk zulmünde İtalyan parmağı olduğu ileri sürüldü. Bunun yanında Batı Anadolu ve Trakya'daki Ortodoks papazlar yerli Rumlardan topladıkları imzaları barış konferansına göndererek Yunanistan'a bağlanmak istediklerini açıklıyorlardı. Bütün bunları kışkırtan ve destekleyen ise, İstanbul'da bulunan Fener Ortodoks Patrikhânesi idi.

---

[10] Yuluğ Tekin Kurat, "Yunanistan'ın Küçük Asya Macerası", *Üçüncü Askerî Tarih Semineri Bildirileri,* Ankara 1986, s. 407 vd.

[11] Zekeriya Türkmen, *Belgelerle Yunan Mezalimi*, Ankara 2000, s. 4.

[12] Sina Akşin, "Paris Barış Konferansının Yunanlılar'ı İzmir'e Çıkarma Kararı", *Üçüncü Askerî Tarih Semineri Bildirileri*, s. 174-188.

İzmir'in işgali hakkında Paris'te bir takım fikirlerin tartışıldığını haber alan Osmanlı hükûmeti İngilizler'e aşırı güveninden dolayı buna ihtimal vermemekte idi. Halbuki basın, bunun gerçekleşme ihtimali üzerinde durarak kamuoyunu uyanık tutmak amacıyla yayınlarında devamlı bu olayı işlemekte idi. Osmanlı basının bu haklı endişeleri, sonunda İzmir ve civarında bir takım Müdafaa-i Hukuk teşekküllerinin kurulması ile sonuçlandı. İşgalden üç dört ay öncesine kadar İzmir Vali ve Kumandanı bulunan (Sakallı) Nurettin Paşa, muhtemel işgal hadisesine karşı halkı uyanık tutmaya çalışıyordu. Nitekim, Nurettin Paşa, Türkleri örgütlemesinden dolayı İzmir Rum Metropolidi Hrisostomos tarafından Müttefik İşgal Kuvvetleri komutanlığına şikayet de edilmişti. Bunun üzerine İngilizler, Osmanlı hükûmetine Nurettin Paşa'nın görevden alınması yolunda baskı yaptılar. Bilâhare, Nurettin Paşa görevden alınarak; kolordu komutanlığına Ali Nadir Paşa, valiliğe de Kambur İzzet Bey getirildi.

İşgalden önce Yunanlılarla büyük devletlerin münasebetleri yukarıda izah edildiği şekilde idi. Avrupalılar kurdukları medeniyetin fikir babası saydıkları Greklerin torunlarına, çeşitli politik oyunlarla şükran duygularını ifade etmek istiyorlardı. Bir taraftan Yunan başvekili Elefterios Venizelos'un devamlı gayretleri, diğer yandan büyük devletlerin onu desteklemesi sonucunda karara bağlanan İzmir'e Yunan askeri çıkarılması meselesi, 15 Mayıs 1919'da uygulamaya kondu; bir gün önce de 14 Mayıs 1919 Çarşamba günü Amiral Galthorpe ilki saat 9.00'da diğeri 11.30'da olmak üzere İzmir'in Yunanlılar tarafından işgaline dair İzmir vali ve kumandanına sert bir nota vermişti.[13] Bu son gelişmeler karşısında oluşturulan *"İlhak-ı Red Hey'et-i Milliyesi"* bir bildiri yayınlamış ve -bu gün Bahri Baba Parkı diye anılan yerdeki- Yahudi Maşatlığı'nda toplanan binlerce Türk'e seslenerek İzmir'in işgalini protesto etmişti.[14]

---

[13] Galthorpe'nin bu ültimatomları için bk. Tarık Bâlioğlu, "İzmir'in İşgal Ültimatomları", *Tarih ve Medeniyet*, Sayı:3, İstanbul 1994, s. 42-43.

[14] M. Murat Hatipoğlu, *Türk Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)*, Ankara 1988, s.88 dipnot: 36; Zekeriya Türkmen, *aynı eser*, s. 6.
İzmir Redd-i İlhak Cemiyeti'nin mitinge davetiyesinde şunlar yazılı idi:
"EY BEDBAHT TÜRK!...
Wilson prensipleri unvan-ı insaniyetkârânesi altında senin hakkın gasb ve namusun hetk ediliyor (elden gidiyor). Buralarda Rum'un çok olduğu ve Türkler'in Yunan ilhakını memnuniyetle kabul edeceği söylendi. Ve bunun neticesi olarak güzel memleketin Yunana verildi. Şimdi Sana Soruyoruz?...Rum senden daha mı çoktur?...Yunan hakimiyetini kabule taraftar mısın? Artık kendini göster... Tekmil kardeşlerin maşatlıktadır. Oraya yüzbinlerle toplan. Ve kahir ekseriyetini orada bütün dünyaya göster. İlân ve ispat et...Burada zengin, fakir, âlim, cahil yok; fakat Yunan hakimiyetini istemeyen bir kitle-i

Burada toplanan mitinge katılanların esas amaçları, körfezde demirlemiş olan İtilâf donanmasının projektörleri altında, İzmir halkının Yunan işgalini sevinçle karşılamadığını göstermek idi; karışıklık ve şaşkınlık içerisinde bulunan bu kalabalık sabaha kadar protesto gösterisinde bulundu. Öte yandan, işgal arefesinde Osmanlı başkentindeki gelişmeler ise şöyle idi: İtilâf Devletleri temsilcilerinden Amiral Webb, 14 Mayıs 1919 sabahı Damat Ferid Paşa ile yaptığı görüşmede, İzmir ve civarındaki tabyaların Müttefiklere teslimini istemişti. Bunun üzerine 14/15 Mayıs gecesi İzmir valisine telgraf çeken Sadrazam, Amiral Galthorpe'un istekleri doğrultusunda hareket edilmesini öğütlemişti. Bu olanlara kadar Osmanlı devlet erkânı İzmir'in Müttefikler tarafından işgal edileceğini sanmakta idi.

İşgal sabahı (15 Mayıs 1919) ilk saatlerden itibaren İzmir şehri büyük bir genginlik içirisine girmiştir. Yunanlıların İzmir'e asker çıkaracağı söylentileri basında devamlı konu edilmiştir. Diğer taraftan işgalin olduğu gün, vali İzzet Bey'in Köylü Gazetesi'nde çıkan tekzibinde Yunanlılar'ın İzmir'i işgal edeceği söylentilerinin yalan olduğu ifade edilmişti. Bütün bunlarda anlaşıldığı üzere, Vali İzzet'in bu sırada büyük bir aymazlık içirisinde olduğu görülmekte idi.[15] Halbuki gelişmeler valinin ifadesinin tam aksi yönünde tezahür etmekte idi. Türk tarafında sessizlik hakim iken İzmir Kordonboyu'nda bulunan Rum ve Yunan uyruklular, ellerinde bayraklarla tezahürata başladıkları gibi, Rum kızları da mavi beyaz kumaştan elbiseleri ile sahil boyunda toplanıyorlardı. Sahil boyunda bulunan bir bando devamlı Yunan marşları çalarken; İzmir Ortodoks Metropolidi Hrisostomos ve öteki papazlar da, işgal birliklerinin karaya çıkacakları Pasaport Meydanı'nda bekliyorlardı. Bunların yanında Yunan millî kıyafeti içerisinde silâhlı Rum gençleri ve diğer azınlıklar bulunuyordu. Sabah saat 6.00 sularında İngiliz, Fransız, İtalyan ve Amerikan gemileri eşliğinde ilerleyen Yunan gemileri; saat 7.00 civarında ilk birlikleri karaya çıkararak Alsancak ve Pasaport karakollarını işgal ettiler. İşgalin fiilen başlaması üzerine, Rumlara ait fabrikalar başta olmak üzere kiliseler düdük ve çanlarını çalmaya başladılar. Metropolit Hrisostomos ve yanındaki papazlar da karaya ayak basan Efzun Alaylarını takdis ettikten, geleneksel tuz ve ekmek sunma merasimi yapıldıktan sonra, Albay Stavrianos komutasında Konak istikametine yürüyüşe geçtiler. *"Zito Venizelos"* sloganları ile bir saatte Konak Meydanı'na gelen Efzun Alayı birliklerinin önünde gönüllü Rum gençlerinden oluşan milisler

---

kahire vardır. Bu sana düşen en büyük vazifedir. Geri kalma! Hüsran ve nekbet fayda vermez! Binlerle, yüzbinlerle maşatlığa koş. Ve Hey'et-i Milliyenin emrine itâ'at et!
İlhak-ı Red Hey'et-i Milliyesi"

[15] Nurdoğan Taçalan, *Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken*, İstanbul 1981, s. 199.

gidiyordu. Konak Meydanı'nı Kemeraltı caddesine bağlayan köşe dönülürken, alayın en önünde yerlere kadar uzanan Yunan bayrağını taşıyan Teğmen Yannis açılan ateş sonucunda bayrakla birlikte atından yuvarlandı. Gürültüler arasında zor duyulan bu tabanca ateşinin ardından ortalık karışmış; Efzun Alayı gerisin geri dönerek denize kadar çekilmiştir. Ege'de Millî Mücadele'nin başlamasına sebep olan ve ilk kurşun diye anılan bu olaydan sonra İzmir'de büyük bir Yunan terörü estirildiği, çok sayıda Türk'ün öldürüldüğü, yaralandığı, insanlık dışı hareketlere maruz kaldığı bilinmektedir. Bu ilk kurşun meçhul biri tarafından atılmışsa da, daha sonra Hukuk-ı Beşer Gazetesi'ni çıkaran Hasan Tahsin (Osman Nevres)'e izafe edilmiştir.[16]

İşgal sabahına rastlayan gece, İzmir'de bulunan XVII. Kolordu komutanı Ali Nadir Paşa, bütün subaylara emir vererek kışlada toplanmalarını istemişti. Böylece subayların tamamı daha geceden kışlada toplanmışlar; sabahki olaylara seyirci vaziyette kalmışlardı. Bu arada kolordu karargâhını kuşatan Yunanlılar, kışlayı ateşe tutarak pek çok subayın ve askerin ölümüne sebep olmuşlardı. Bu arada beyaz mendille ateşkes isteğinde bulunulmuş; bilâhare süngü takarak yanlarında rum çeteleri de olduğu halde kışlaya giren Yunanlılar pek çok asker ve zabiti dipçik ve süngü darbeleri ile şehit etmişler; üstlerinde olan varanı da gasb etmişlerdi. Bütün bu gelişen olaylardan sonra, elinde beyaz bayrak Yunan askerlerine yaklaşan Ali Nadir Paşa, teslim olmak ve kendini tanıtmak isterken tekme tokatla karşılanmıştır. Ali Nadir Paşa'ya vurulan tekme ve tokatlar, aslında bu olaylar sırasında büyük bir aymazlık içerisinde bulunan Damat Ferit Paşa'nın hükumetine ve dolayısıyla da Türk milletine vurulmakta idi.

İşgal günü, Askerlik şube başkanı Albay Süleyman Fethi Bey şehit edilmişti. Bu sırada Türklerin imdadına, şiddetli yağan bahar yağmuru yetiştir. Yunanlıların bu sağanak yağmurdan kaçışmaları biraz olsun şehirdekilerin rahat nefes alabilmelerine imkân tanımıştır. İşgalci Yunan'ın asker-sivil ayırt edilmeksizin 48 saat süren bu kıyımında 2.000'den fazla Türk'ün öldürüldüğü bilinmektedir. Olayları seyreden bir İngiliz zabitinin hatıralarına göre, Rum kadınları Türkler'den yaralı düşenlere akla hayale gelmeyecek işkenceler etmiştir. Bu işgal sırasında İzmir'in maddî manevî zararı henüz tam hesaplanmamış olmakla birlikte, örnek teşkil etmesi bakımından söylemek gerekirse, Türk Ticarethanesi'nin uğradığı zarar o zamanın parası ile

---

[16] İzmir'de ilk kurşunu Hukuk-ı Beşer Gazetesi'ni çıkartmakta olan Hasan Tahsin'in attığı Türkiye'de bu güne kadar kabul görmüş bir inançtır. Zaman zaman bunun karşı iddiaları da gündeme gelmiştir. Bk. Bilge Umar, *İzmir'de Yunanlılar'ın Son Günleri*, Ankara 1974, s. 116-166.

3.000.000 lirayı bulmuştu.[17] Yunanlılar bu ilk işgal günü 28 yüksek rütbeli subay, 128 subay, 540 er ve 2.000'e yakın sivili de elleri başları üzerinde "Zito Venizelos" diye bağırtarak İzmir körfezinde demirli bulunan Patris adlı askeri gemiye götürmüşlerdir. Daha sonra teşkil edilen Uluslar arası İnceleme Heyeti'nin raporuna göre, bu insanların çoğu dehşet verici işkencelere uğramışlardır. Yunanlıların İzmir'e çıkışından yaklaşık üç ay kadar sonra teşkil edilen ABD Yüksek Komiseri Bristol başkanlığındaki Yunun Zulümlerini İnceleme Komisyonu da hazırladığı raporu uluslar arası komuoyuna açıklamaktan çekinmiştir. Hatta İngiliz Yüksek Komiseri Webb, 1919 yazında gönderdiği bir raporunda, Venizelos'un bütün İzmir ve civarını mezbahahaneye çevirdiğini yazmıştır.[18]

Öte yandan Yunanlılar'ın XVII. Kolordu karargâhını işgal ettikten sonra, zabitlerle askerimizin bir kısmını şehit edip yaraladıkları gibi, üzerlerinde buldukları her şeyi soydukları dönemin belgeleri ile de sabittir. Yunanlıların 17 nci Kolordu karargâhında yaptıkları çapulculuğu izah etmek için EK'te sunulan tabloyu aynen vermeyi lüzumlu bulduk. EK'teki tablodan da anlaşıldığı üzere, Yunanlılar İzmir'i işgal ettikten hemen sonra bu yağmalama hareketini gerçekleştirmişler; XVII. Kolordu karargahında bulunan Türk subay ve askerlerinin üzerlerinde nesi varsa hepsini zorla gasp etmişlerdi.[19] Bundan başka kolordu komutanı Ali Nadir Paşa'nın 20 Mayıs 1919 tarihinde Harbiye Nezareti'ne gönderdiği rapora göre, kolordu karargahının teslimi sırasında 7 kişinin şehit edildiği, yine kolordu karargahına mensup subay ve sivil memurlardan 51 kişinin durumunun meçhul olduğu belirtilmektedir. Durumu meçhul olanlardan biri de Asker Alma Daire Başkanı Albay Süleyman Fethi beydir ki, bir süre sonra şehit olduğu haberi gelecektir.[20] Öte yandan 57. Tümen komutanı Albay Mehmet Şefik Bey'in 22 Mayıs 1919 tarihinde Harbiye Nezaretine gönderilen raporda ise kolordunun teslimi sırasında sebepsiz yere 15 subayın şehit edildiği, 40 kadarının da yaralandığı bildirilmiştir.[21] Bu rakamlar sadece ordu mensuplarına ait olup, sivil halktan ilk işgal günü öldürülenlerin sayısı ise 2.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir.[22]

---

[17] Bk. Talat Yalazan, *Türkiye'de Yunan Vahşet ve Soykırımı,* Ankara 1994, c.I, s. 14 vd.

[18] Kansu Şarman, "İngiliz ve Amerikan Arşivlerinde Yunan Zulmü", *Popüler Tarih Dergisi*, Sayı: 10, Mart 2001, s. 14-15.

[19] Geniş bilgi EK'te sunduğumuz raporda bulunmaktadır.

[20] Zekeriya Türkmen, *aynı eser*, s. 86-87.

[21] Zekeriya Türkmen, *aynı eser*, s. 90.

[22] Bilgi için bk., Talat Yalazan, *aynı eser*, c.I-II.

Sivil halktan alınanların hesabı ise, ancak arşivlerin detaylı bir şekilde araştırılması ile mümkün olabilecektir. Nitekim bu konuda ülkemizde yeni yeni detaylı araştırmalar yapılarak, Yunanlıların Türklere yaptıkları mezalimle ilgili belgeler ortaya konulmaktadır.[23]

İzmir'in işgalini öğrenen Damat Ferit hükûmeti, aynı gün bir bildiri yayımlama gereğini duymuştur. Bunda, verilen notada Yunanlılardan söz edilmediğine işaret edilerek, hükûmetin aldatıldığı anlatılmakta idi. Fakat sonuç olarak da, hükûmetin *"devlet ve millet haklarını korumak için kendine düşeni yaptığı"* öne sürülerek halk, *"sükûnet ve ağırbaşlı davranmaya"* çağrılmıştır.

15 Mayıs 1919 tarihinde meydana gelen işgal hareketi ve *"İzmir Fâciası"* Anadolu'nun her yanında derin bir üzüntü yaratmış, telgraf ve mitinglerle protesto edilmesine yol açmıştır; ilk olarak Batı Anadolu'da Bayra-

---

[23] Yunan zulüm ve işkencesi sadece İzmir'le hudutlu kalmamış; Yunanlıların işgal ettikleri bütün sahalara yayılmıştır. Yunanlıların Anadolu'da yaptıkları zulüm ve işkenceleri anlatabilmek için ciltlerce kitap yazmak gerekir. Mesela Genelkurmay ATASE Arşivi'nde bu konuda pek çok belge bulunmaktadır. Aydın vilâyetinde Yunanlılar'ın işkence, zulüm ve katliamına maruz kalan yer ve kişiler hakkında bir kaç örnek vermek gerekirse;

Aydın Orta Mahalle'de 14 yaşındaki Hüseyin, Yunanlılar tarafından Karacaahmet Mezarlığı'na götürülerek süngülerle delik deşik edilerek şehit edilmiş;

Kozdibi Mahallesi'nde 85 yaşlarında yatalak bir hasta gaddarca kesilmek suretiyle şehit edilmiş;

Hisar Mahallesi'nde 13 ve 18 yaşlarında iki Türk kızına Yunan askerleri tarafından tecavüz edilmiş, bilâhare bunlar elleri ve kolları kesilerek şehit edilmiş;

Cuma Mahallesi'nde Hafiz Hüseyin oğlu Muammer, Yunanlılar tarafından öldürüldükten sonra cesedi yakılmış, aynı mahalleden altı kişilik bir aile yanyana yatırılarak katledilmiş. Bk., Gnkur. *ATASE Arşivi*, İstiklal Harbi Koleksiyonu, Kls: 1652, Ds: 316, F: 1, 7-9, 7-50, 7-73; Kls: 1654, Ds: 329, F: 32. Öte yandan Aydın bölgesinde yapılan mezalime dair tutulan kayıtlarda 500 civarında kişinin öldürüldüğü, pek çok kişiye işkence edildiği, 28 321 evin yandığı, 125 613 ton hububatın yakıldığı, o dönemin parası ile sadece Aydın vilayetinin toplam 349 015 061 Osmanlı lirası zayiata uğratıldığı belirtilmektedir. Bk., *ATASE Arşivi*, Kls: 1072, Ds: 520, F: 66-2.

Bu sırada 57 nci Tümen komutanı olarak Aydın vilâyeti hudutları dahilinde Yunanlılara karşı mücadele eden Miralay Şefik (Aker) Bey'in raporunda şu iğrenç ve utandırıcı bilgi verilmektedir:

"25 Haziran 1919 günü Balatçık İstasyonu'nda Yunan muhafız kuvvetleri tarafından trenden indirilen İslâm yolcuların kadınlarına, erkeklerinin karşısında tecavüz edildikten sonra öldürülmeleri gibi bir facianın yarattığı nefret hisleri Kuva-yı Milliye'nin oluşma ve savaşma azmini şiddetlendirmiştir." Geniş bilgi için bk., Talat Yalazan, *aynı eser,* c. II, ve c. II; ayrıca bk., Tarık Bâlioğlu, "İzmir'de Yunan Vahşeti", *Tarih ve Medeniyet*, sayı: 27, Mayıs 1996, s. 12-17. Batı Anadolu'da Yunan mezalimi hakkında daha detaylı bilgi için bk., Mustafa Turan, *Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli)*, Ankara 1999.

miç'te bunu takiben Seydişehir, Babaeski, Gördes, Burdur, Ezine, Ödemiş, Bursa, Keskin, Konya, Cide, Rize, Akhisar vs. olmak üzere pek çok vilâyet ve kazada bu mealde protestolar olmuştur. Bazı yerlerde gayr-ı müslim Osmanlı vatandaşı Rum ve Ermeniler de bu menfur hadise karşısında protestolarda bulunmuşlardır. Bu türden protesto gösterilerinin en büyüğü ise, İstanbul'da düzenlenmiş olan ve 17, 19-20 Mayıs 1919 tarihlerinde yapılan Sultanahmet ve Kadıköy mitingleridir.[24] Bu arada İstanbul basını bu olayı hafızalarda devamlı canlı tutmaya çalışmış *"İzmir'siz Türk Anadolu olmaz!"* sloganını devamlı işlemiştir.[25]

Damat Ferit hükûmeti ise, bu sırada yaptığı basın açıklamalarında böyle bir şeyin kat'iyen beklenmediğini ifade ederek İtilaf Devletleri tarafından aldatıldığını anlatmak istiyordu. Bu olumsuz gelişmeler hükûmetin 16 Mayıs günü istifasına sebep oldu. Fakat yeniden hükûmeti kurmak görevi, yine Damat Ferid Paşa'ya verildi.[26]

Osmanlı başkentinde hükumet bunalımı ile ilgili hususlar halledile dursun Yunanlıların Batı Anadolu'daki vahşet ve zulümleri; yakma, yıkma, cana kıyma, yağma ve namusa tecavüz gibi yalnız fizikî eziyetler değil, manevî inançlara da yönelik bir şekilde devam etmiştir.[27] Bu sırada bir Yunanlı subayın cebinden çıkan bir mektup ise, bir yerde Yunanlıların işgal esnasındaki gerçek emellerini açıkça ortaya koyuyordu.[28]

---

24 İstanbul mitingleri hakkında geniş bilgi için bk. Kemal Arıburnu, *Milli Mücadele'de İstanbul Mitingleri*, Ankara 1951.

25 İşgali takip eden günlerde konuyla ilgili gazetelerde pek çok haber ve yorum yayımlanmıştır. Bk. *Takvim-i Vekayi* nr:3549, 3550, 15-16 Mayıs 1335(1919); *İkdam* nr: 7999, 8001, 17, 19. 5. 1335; *Alemdar* nr: 146-1456, 147-1457, 148-1458, 18-20 Mayıs 1335.

26 Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), *Meclis-i Vükelâ Mazbatası*, nr: 215/234, 17. 5. 1335.

27 Örnek vermek gerekirse Yunanlılar işgal esnasında Türklerin mukaddes bildiği her şeyi ayaklar altına almışlardı. Nitekim bu sırada dine, kitaba küfredildiği gibi her türlü hakaret yapılıyordu. Meselâ Aydın'da Ramazanpaşa Camii Yunanlılar tarafından işgal edilmiş ve birkaç odası Yunan jandarma karakolu haline getirilmişti. Cemaatle namaz kılınırken Yunan askerleri, ayakkabıları ile cemaatin arasında dolaştıkları gibi, halkın eline, ayaklarına, sırtına basarak onlara eza çektiriyorlardı. Bundan başka minarede ezan okuyan müezzinlere ateş ediliyor veya yüksek sesle ezan taklit edilerek İslâm dini ile alay ediliyordu. Bk., Zekeriya Türkmen, *aynı eser*, s. 12-13.

28 Yunanlı subayın cebinde çıkan mektupta şunlar yazmaktadır:

"Tanrım, beni bu mes'ud günlere eriştirdiğin için ne kadar bahtiyarım. Şimdi, tarihini Fatih'in sülâlesinden derya gibi akan kanlarıyla yıkarken Dömeke Bozgunu'nun (Sultan II.Abdülhamid döneminde Yunan'ı Mora'ya kadar sürdüğümüz ve zaferle çıktığımız 1897 savaşı) acısını aldık! Hazret-i Mesih, sana sonsuz teşekkürler, sınırsız övgüler.

Sonuç

Avrupa devletlerinin de desteği ile 1821 yılında çıkarılan Mora ısyanından bu yana Yunanistan her zaman büyük devletlerin desteğini alarak genişleme politikasını uygulamaya koymuştur. Nitekim, Yunanlıların 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'in işgali ile başlattıkları hareket Paris Barış Konferansında kararlaştırılmış, bilahare de uygulamaya konulmuştur.

Yunanlılar, İzmir'i işgal ettikleri ilk gün, Kordon boyunda yaklaşık 2.000 civarında masum Türk'ü öldürmüşler; işyerleri ile evleri soymuşlar, halka çeşitli işkenceler uygulamışlardır. Öte yandan hiçbir direnme göstermeden, Mütareke şartlarına güvenerek teslim olan XVII. Kolordu mensupları ise, savaş esirleriyle ilgili uluslar arası antlaşmalar hiçe sayılarak, horlanmışlar, ellerinde ve üzerlerinde ne varsa Yunan askerleri tarafından soyulmuştur. Yunanlıların sadece XVII. Kolordu karargahı mensuplarından çaldığı eşya ve paranın değeri o dönemin parası ile 130 687 Osmanlı lirasıdır. Makalenin başında belirttiğimiz Fransız diplomatı La Gorce'in Yunanlılarla ilgili ifadeleri İzmir'in işgali sırasında Yunan ordusu tarafından tatbik edilen uygulamalarla bir yerde doğrulanmıştır. Bütün bu olanlara rağmen Türk Milleti kin gütmeyen, alçak gönüllülük ve hoşgörüyü yeğ tutan, gerektiğin-

---

Uyan ey kahraman ecdat, uyan XI.Konstantin:

Senin taht ve tacını süvarilerine çiğneten Fatih'in öldürülen askerlerine bak! Çekirge sürüsü gibi tarlalara serpilmiş subay cesetleri, yüz üstü kapanarak yenilgilerini itiraf ediyorlar. Osmanlı sancağı, yaralıların yaralarını okşayarak gönüllerini almak için gelenlerin ayaklarını silmeleri için Kızılhaç hastahanesinin eşiklerine serilmiş, gelip geçen çiğniyor. Dün Avrupa'ya müthiş bir ateş halinde akın eden Türk imparatorluğunun cesur orduları bu gün krallığımızın kudreti karşısında yerlere kadar eğilerek alçalmış bir şekilde ruhlarını teslim ediyorlar. Atımızın ayakları altında taş yerine kesilmiş kafalar, toprak yerine yumuşak cesetler çiğneniyor. Büyük Bizans'ın üstüne çöken karanlık devrin bu günkü bezginliğini silkerek mezarından çıkıyor. Şanlı Helen orduları ayak bastıkları köylerde Türk hakanının bütün zincirlerini kırıyor, onları Yunanlılaştırıyor, onlara Hıristiyanlığı kabul ettiriyor. Çocuklar, kadınlar, kızlar süngülerimizin parıltısını görür görmez derhal Hristiyan oluyor. Mutaassıp domuz Türklerin kafalarını vücutlarından ayırıyoruz. Vardığımız köylerde batıl Türk itikadının uğursuz simgesi olan minareler, mescitler, mabetler derhal dinamitlerle uçuruluyorlar. Yunan subayı vazifesini gelecek için o kadar metin bir surette ifa ediyor ki, Türkler bundan sonra memleketlerinde yabancı bir seyyah gibi dolaşacaklardır.

Ne azametli inkılâp... Ne şerefli zafer. Ben Türk namına ele geçenleri öldürmeyi bir vecibe-i medeniyet (uygarlık borcu) addediyorum. Çünki barbar insanlar, beşeriyet için gayet muzır bir unsurdur. Şefkat, Türkler hakkında duyulmayacak, edilmeyecek bir histir. Onlar için şefkat ateştir. Türklere merhamet etmek, onları hasretini çektikleri cennete göndermektir." *Mektubun aslı için bk.,* Hakimiyet-i Milliye *nr: 153, 7 Nisan 1921.*

de düşmanına bile yardım elini uzatmaktan kaçınmayan bir duygu ile her darda kaldığında Yunanistan'a istediği yardımı yapmıştır.[29]

İzmir'in İtilaf Devletleri tarafından Yunanlılara işgal ettirilmesi, Türk Milleti'nin yüreğinde çok derin bir yara açmış, fakat o nisbette de mücadele azmini kamçılamıştır. Bundan sonra görülen hırs ve azim, özellikle Yunan unsuruna karşı oluşan tepkinin doğal bir sonucu olmuştur. Mondros mütarekesinden sonra, mütareke hükümleri işgalci devletler tarafından çoğu zaman ihlal edilmiş; fakat, 15 Mayıs 1919 tarihinde Yunanlıların İzmir'i işgal hadisesi, Türk Milletinin onurunu yaralayan bir olay olmuştur. Bu olay beraberinde Batı Anadolu'da Kuva-yı Milliye hareketinin gelişmesine zemin hazırlamış; ancak düzenli ordunun kuruluşu ile işgalci Yunan ordusuna karşı sistemli bir mücadele başlatılmıştır.

EKLER

EK-1

Belge 1. XVII. Kolordu karargahında görevli subayların üzerlerinden işgalci Yunan ordusu tarafından gasp edilen malzemenin dökümü ile ilgili Osmanlıca çizelge.

[29] Örnek vermek gerekirse, Türk Milleti II. Dünya Savaşı sırasında darda kalan Yunanistan'a büyük ölçüde gıda ve sağlık yardımında bulunmuştur. Bu konuda bilgi için bk., Zekeriya Türkmen, "Türk Basınında Çıkan Haberlere Göre, İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye Cumhuriyeti'ni Savaş Ortamına Çekme Gayretleri", *Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri*, 20-22 Ekim 1997, Ankara 1999, c. II, s. 109.

İzmir'in işgali sırasında zabıtanın üzerlerinden ve meskenlerinden Yunanlılar tarafından gasp olunan eşya ve paranın miktarını gösterir cetvelin Osmanlıca sureti.

Belge 2. XVII. Kolordu karargahında görevli subaylardan alınan malzemenin dökümü ile ilgili bugünkü yazıya aktarılmış olan çizelge.